ինչ որ առաջի Գլխամասից վրա, նայնը պէտք է անել և Զուգեղերից մասին, որովհետև այս փոքրերի ու խոնջի ազգն ես տիրալիր փոյթ տանելով կերմեռելեան վրա՝ ոչինչ չէ խնայում վարձարանելի թիւը բազմացնելու և նոցա բարքերը ազնուացնելու համար։ Այսպէս ուրեմն թէ ազգի նեռելեան գոնարերութիւնը և թէ գիմնազիան մանկավարժարանի ազգասիրութիւնը Գերմանիոյ և Զուգեղերից վարձարանները գարձել են մի տեսակ համալսարանի մշակարան, որոց մէջ ուսում ստանալու համար առանց խորհելու տեսէ և հասնիմ հետևից և մտնիցց գոլիս են ամէն ազգի և ամէն երկրի մարդիկ։ Գերբին ժամանակս մեր տիրելի ազգայիցը ես պիտան յանձնել այս կոդմերը, որպան որ միմիարտական է այս նոր երեսանիը, նոյնպան և ցանկալի է որ արդէն եկածների սիրուն օրէնքն ուսելի տան հետեւոց գրաչեր.—ցանկալի էր մանաւանդ, որ հայ օրիորդներն ևս ուսանումութիւնն ու փարդոցի երկիրը մեկուսի գրած՝ քաջ սրտով, լուսաւորութեան գիրք վարձագով դարձն Գերմանիոյ կամ Զուգեղերքս և իւրեանց վեհ կոչմանը հանեսան՝ մանկավարժութիւն ուսանելին օրիորդական սեռմիտների մէջ, որպէս զի, մեր ազգն էլ ստանար մի օր կիրթ և հնուս վարձուհիներ։ Բնաւ պէտք չէ երկնչել լեզու չխանգարից. դի որ և է սուար լեզու բաւականին հասկանաց և փարը ինչ խօսելու համար հերքք է չգոս հնչեց ամիս մանանան, իսկ սուաբեր հերհնուն հոսութիւնը կգայ ինքն ըստ ինքեանն։ Նկատիները կարդ են վասան լինիլ, որ ամէն մեկ սեռմիտի վերաբերաչ չէ թէ միայն որսի մարգ պարարաս կլինի բնարանել գնուս, այլ և հարց կիսանարել հայկանէք ես ուսնալ բան բան ուսումնարանի մէջ և օգնել նոցա բան չափոյ կարելութեան։ Այս խոսքերս ես ինքս լսել եմ պ. Գեռելերի շրթունքից, որ Գերմանի մեծատան օրիորդական սեռմիտներ և մանկավարժական պարարէի լարդոյ կառավարիչ է և որոյ մոտ ուսանում են շատ գիրմանցի և օտարազգի փարմանիք։

Փ. Վ.

ԽՍԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գայանեան ուսումնարանի տեսչի Եղիազարեանցի կողմից խմբագրութիւնս ստացաս Նամակ, որտեղ ասված է՝ «Գայանեան օրիորդական ուսումնարանի վարչութիւնը, և ոչ նա, դեռ. մայիսի 1-ին ուղարկից Ներսիսեան ուսումնարանի պ. Տեսչի պաշտամանատարին 12 տանուհիներ հասցնելու։ այդ ուսումնարանի հոգաբարձուներին, տարիքով նոցա նեղիալ գանվել իւր տարիական հարցաքննութեանը, որ սկսելու էին նոյն ամսի 11 ին։ Այդ տանուհիների թուում կար և Գեղրէ, բայց թէ ինչ պատճառաւ այդ գրաէլերը Գարբ տասակ էր միայն մայիսի 28-ին երեկոյեան 9-ը մասին, այդ ինձ չայտնի չէ։»—Պէտք է խոստովանենք որ մեզ էլ հասկանալի չէ թէ ինչ պատճառով պ. Եղիազարեանցի անունով տարբերված օրիորդաց ուսումնարանի գրաէլերը, որ ուղարկիցաս տպիսի 1-ին, քսան և ութ օր հանապարհի մէջ էլ գանգատվեց, (երևի Սարսամի հանապարհով էր ուղարկված) իսկ նոյն պ. տեսչի երկրորդ նամակը որ ուղարկված էր յունիսի 1-ին, հասաւ մեզ յունիսի 2-ին։ Որ ուրիշ անգամ երեսան չդան այդ տեսակ սարսափելուութիւններից, հարկաւոր ենք համարում յայտնել որ ամէն բան, թէ նամակ թէ գրաէլերը կարելի է մեզ հասցնել ինչպես և ուղարկվում են մեզ «Մշակ Հայաստանի» լրագրի համարները։

***

«Մշակիս» խմբագրութիւնը շնորհակալութիւնս ստացաս պ. Ղազար Ագայեանցից նրա նոր թարգմանութիւնը «Նկրտնական բարարարութիւն բնութեան երևոյթներս»—Վաղարշապատ. 1873. (Լեզուիմէնի տպարան)։

***

«Մասիս» լրագիրը հարցրում է հետևեալ լուր Գիրմանիայեն «Գիրգարը լրագրից առնված՝ յայտնի է որ Գիրմանիոյ երկրագործական ընկերութիւնը մեր գիտական մեծ մարդիներն մեն է. Գեռելան և փորձառական գիտութեան ամէնէն ակտիւաւոր մարդերն իւր ծոցը կր պարունակել։ Այս ընկերութիւնը, որ իւր կանոնագրութեան համեմատ կրնայ գիրանիոյի անգամներիցներէ սկսած քսան տարեկան գիտնականն անձինքը ալ անդամակից ընդունել, մինչև հիմա ինն տարեկան անդամակից կը նամարի իւր մէջ, Մեծանուն պ. Լիբիխ զոր այս օրերս մարը բաժրչակից գիտութեան մեռելէն, վերջինիներէն մին էր։ Ցաւն և եռմէ տարէ է իւր տարիք չէր եղած այս տիրոցան տարարգուց հարուել։ երկի միանգամութեամբ ամանման հայտարարեցին պ. Ս՝ Ձէր-Մարգարեանցի շնորհանցաս, որ կրնենան երկրագործական մեծ վարձարանին պատկաս տարեսարութեամբ ամանման հաս մի մեռ իր ձագերուն վրա կր լարձակեր, և ասանց նա գլուխս վերելը տեսնեսով, որ մը իր վերջի ծայր յուսահատութենէն, իր զրայի բարին կրնար ոչ ասնցմէ զանգատելու, և երբ խելացի բարէն գամանաց թէ քսան երկու օրուան ձագը, քսան նոր կաս ամասան մայրը կրնար յաղթել, ուրեմն ալ ինձի հաւանութիւն պէտք չէ բանալ, բարկութենէն կերթամ ասգի կերպարանք կը մտնար՝...»

Եթէ հարգ կը ասցինք նահեն կազդալ «Մշակի» նամակներց համարի մէջ տպված կ՝ սամամ ասարութիւն անունով յոգնածը։

***

Պարսկաստանի Թարբիզ քաղաքում մեծ Մաղասարիզը (մայրաքաղաքը) իւր նամաստը կամարելու համար մեշիսը գնալու ժամանակ, հանգրիստ է երկու երբոյացի կնիկների, որը, երբի սոփորութեանը հանասան, բայց երեսներով, և առանց չարասէր մէջ ծանկուելու, համարձակ գնում էին փողոցով։ Նա խոյսն էր վերարկուն քաղում է երեսին, որ չը տեսնէ նոքանց. որպէս զի իւր նամաստ բ ա թ ի է չը վնասի (չը ոնչանցնի)։ Մ մտանելով որ ապրիսի բաց երեսները կպրոնեն չատ բարեսպան մուսուլմանների մորքրութեանը պատճառ. Մեշտանվեր հրամայում է, կամ երբոյացիք Թարնին Պարսկաստանը, կամ հանգանցին երկրի սարբարութիւններին։ Պատպին զրգռոց նամաստարի պատմանան թանով այդ բաբ, մեզանցաց է Մ՝ չտանվիցի մոլեանգութիւնը։

***

Ղ՝...քաղաքում մի խնամոյի ժամանակ երու սոյ կնիկների. մեջ հանասանութիւն է պատահում։ Դոյանեց մենը լինում է շինանիների կին, միւսը վաճառական։ Առաջինը, հիմնելով այն բանի վրա, թէ իրոյ մեշանիների կին է, խոսա վշտանում է, երբ վաճառական կինը համարձակվում է նորան հանասանել. և իւր մի ապրանքի անպատեղութիւնը պատում է իւր ամուսնին։ Ամուսինը ասելի քան կինը պատանեցով իւր կոնարի պատիր. թարամ է տալիս իւր կնոջը, որ ուշասամ մի-օր վաճառական կնկան խարեալ քաղաքից դուրս Ա՝...ում կոչուած գաղար գարբ բերէ։ Շնանիներս հանս կատարում է իւր ամուսնի գրամանը։ և նորա մարդը պատանիցով այն դատում վաճառական կնկանը, սասակի ենեմում է, որը չդի է լինում...

***

Պարսից Շահի բացակայութեան ժամանակ ֆարանցիում է նորա մայրը, որ կրում էր մի ապրիսի անունդ՝ Մ Ե Հ-ՄԱ ԼԻՄԱՅ (օրորոց բարձրութեան)։

***

A propos! Օրիորդաց Գայանեան դիտական ուսումնարանի տեսուչը զարմանում է որ թարգմանչ-հոգաբարձուն ուշ է սասցել նրա տրաւելը և նրանից նրան է մեզ գրում («Մեղու» բերանով), բայց ինչպես մեզանից, որ մեսագան հոգաբարձուներն էլ ոչ թէ միայն ուսումնական, բայց և չասենք մենք այժմ Գայանեան ուսումնարանի տրաւելի մասին տեսեկութիւն էլ չասենք...բայց հոգաբարձական ժողովը անա յուսով մի տարի է իւրաքանչիւրը չարաքը երկու անգամ է լինում, հոգաբարձուներց զրեթէ միշտ լինում են 6, 7, 8, այսինքն, ուշասն որ խորհուրդը կոչանաց. եթէ որ իրաւունք չունէր ամենորեայ թէ ինչի համար ամամ իրաւունքը ամասանց չէ գալիս... Ուրի ժամգրում նախագահը անգամ չէ թեյ տալիս իրան լանդանիսել թէ ինչի բարար անդամներ չեն գալիս ամենի անդամների օրինակն թերի նայ, ասելու որ ժողովը կայանում է և գրանցիս սասրարգում է, այսինքն կենց ոչ պակաս... Գ. Եղիազարեանը կարող էր փոխանակ նեղանթիւն քաշելու ուսանողներին հանասանութիւնը գրելու իւրաքանչիւր հոգաբարձուներ, որ չեն ինանում ինչ արգելքներ պատանելով ամենապարի վրա, ուսանողներ ք Հանան նրանանի սեղր,—կարող էր Ղեղանսեան ցպրոցի հոգաբարձուներ ներկայացնել Գայանեան ուսումնարանի հարցաքննութիւնների ցուցակներ իւր յայտարարութեամբ։ Այդ նա կարող էր անել կամարեալ իրաւունքով, հիմնելով նրանց դրոյ. կանոնագրութ. 34. յոդվածի վրա՝ «Դիպական ուսումնարաններ, որ ի քաղաքին Տֆիսիսայ, ենթակացին անմիջապէս տեսչութեան Հոգաբարձական խորհրդարանին»։

***

«Մեղու» Հայաստանի լրագրում կարդում ենք՝ ապրիլի 19-ին հայ թատրոնական ներկայացման ժամանակ պատահել է, ինչպես նորերում բեռիցք հասասար ազդուրներից, հնանեալ ուրախալի երեսոյթը. հիմարք ածոյ պ. Քամանչեանց (Եղեսանք) Զարգանեանը, որ ներգաչանում էր երբոյոյ զորձոյութեան մէջ տիկին թատրոնասրբոյ. հրդեհ, չէ կանելել ընդունել փարձարարութիւն իր երկու օրուայ ասլասարութեան համար սասրով «Զուգեղ հոգու բան և թեզ իմ մասն էլ մէջը բերս»։

***

Երկուշաբթի օրը ժամը 9-ին երեկոյեան «Փարիզ» հիրանանոցից ոչ հեռու փողոցի վրա մի անյայտ թաղը գանավալ վիրատրել է Թիֆիլիսում բնակվող ազգային պ. Ա՝...ցին, գաստաքը յայտնի չէ, բայց երևում է որ կոդոպտերս նոյասակ չունէր։ Վիրաւորվածը յուսահատ դրութեան մէջ է և հարիւ թէ կարդ։ Ցանցաստը բանված է։

***

Գանձանից մեզ գրում են՝ մտանրամս Գնաստէն գիւղից մտակի մէկ հայ և Ամ թաքը գերան քաշելու ժամանակ կոտրակից խոնարհվեց, հաստ մտնում է, թաքրքը պատանվում է։ Ասասկում է և մի հատ ոգը։

***

Գանձակում նահանգի Ա՝...Ա՝... գիւղ Մաք՝... քահանան մի ազգասա տան մրոտութիւն անելուց յետոյ պատանվում է իւր փարձ, բայց ազգասա տանտէրը նորան փարձարարելու մէջ ոգնելերից զարի լինելով, խնդրում է որ մի ամ ժամանակ նեղ իրան մնալն որ մի կերպով իր փարձանքի հարան. Ազգասէրի քահանան անկարելից գանանելով առնում է գիւղացու ունեցած չուանցած մի հանրի փարերի կամման (պրոներ) տանում է մեկիսանանի մոտ Տարելու, բայց մեկիսանանից նա յանդիմանութիւն ստանալով, ինչպէս և միւս ժողովրդական գերեզմանց, գասանում է իրան տանի՝...տանում են որ մեկեն այժմ է վիրատարարել կամման։

***

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԹԻՒՆ

ՓՕՍՏ. Ռուսաստան և Գերմանիան ամեն օր, քանի կիրակի օրից՝ Երևանի թաթի. Քարթաթա, Զեյնաբերի վրան, Սուխում, Երևանի գատաքերեքաթաթի. Բեռան, Գանձակ, Գարդամանի հանգրեալ (Թիֆլիս գիտոցը). Ղարեքաթաթի Քութայիս և Կէրքատրապոլ։ Ռերթաթ Քութայիս, Երևան, Դարելի, Զաքաքալու, Պասգլեաց, Շաքաթ-Բաքու. Գանձակ (Ցանը գիտոցը)։

***

ՓՕՔԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ գնում է ամեն օր՝ Խաղ գնացքը առաւօտ 9 ժամին 25 րոպէ, Հանապարհորդների գնացքը երեկոյեան 9 ժամին 30 րոպէ։ Գալիս է կէս օրից յետոյ 4 ժ. 47 ր. և երեկոյեան 11 ժ. 40 ր.

***

ՀԻՐԱՆԴԱՆՈՑԸ երթեկ հիւանդների համար գանանում է Ա. Դրան եկեղեցու մոտ Կարսի Ղարաբեի տանը և բաց է ամեն օր հիւանդների բնդունելութեան համար առաւօտեան 9 ժամից մինչև 1 ժամը կէսօրից յետոյ։

ԱՌԵՎՏՐԱԿԱՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ
(Ցուտիսի 13-ին).

ՈՍԿԻ. (պղնձի խոպրիում). . . .	6	8	կ.
ԲԱՐԵՐԱԿԱՆ Երեսանս.	4	40	„
երկրորդ տեսակը . .	4	—	„
Ամորիկեան սերմից .	6	50	„
ԲՐՈՐԸ Թաշի (Բրօցկու) . . .	6	50	„
„ „ երկրորդ տեսակը	6	10	„
Թարեքանի	5	—	„
ՇԱՔԱՐԸ Ռոի (Բրօցկու)	7	60	„
„ „ մեծ տեսակը՝ . .	7	40	„
գաղարեանցու տրանցիդ.	5	20	„
մայրը վերադ	8	60	„
ՇԱՔԱՐԱՆԱՑԸ Ռոի.	6	30	„
ԳԱՀՎԱՆ Լիմանի բարը. . . .	15	—	„
Մակ. տաս. բարը . . .	16	50	„
Մարմարիկի, ցածրը .	12	—	„

ԱԼԻՒՐԸ Գեռանցու տարաբեր տեսակը . . . . . 1 „ 35 „
„ „ երկրորդ տեսակը . . . . . 1 „ 20 „
ԱԼԻՒՐԸ Գեռանցու հասարակ . . 1 „ 60 „
„ „ Շորագեռանց. . . . . 1 „ 50 „
ԳԱՐԻՆ Երեսանի. . . . . — „ 70 „
ՊԱՂՊԱՂԸ. . . . . 11 „ — „
ՇԻՐԱՆԱՏԻ ՀԷՄ. . . . . 9 „ — „
ՄՈՍ . . . . . 11 „ 80 „

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԱՆ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ

ՓՈՒԱՆԱԿ. բարաթ պօս. . . մնա. . . 6—70
„ „ „ Թարդրամ մնա. . — —
ՄԱԲՈՒԼ և Փարիզ, 100 բուրլին ածէ. — —
ԼՕՆԴՕՆԻ վիրա, (Օգէսայի կուրսը)
7 բուրլի 41½ կուպէկը ածէ. . . . — —
ՄԱԲՈՒԼՈՒՄ բարաթի 50 ֆրէ.
(3 փամ 2 գրվ.) Ծախվում է. . . . . —
(ՄԱԲՈՒԼՈՒՄ Երեսանս Ամերիկ. սեր-
մի բարաթը Ծախվում է . 90 ֆր.
„ առաջին տեսակը . . . 60 ֆր.
„ երկրորդ տեսակը . . . 55 ֆր.
ՄԱԲՈՒԼՈՒՄ Թաշի սպիտակ բուրդը
Ծախվում է . . . . 100 ֆր.
„ երկրորդ տեսակը. . . 97½ ֆր.
„ գառան բուրդը ածէ . . 100 ֆր.
„ Թարաբ. բուրդը ածէ . . 70 ֆր.
„ Ղարաբ. բուրդը ածէ . . 60 ֆր.
„ երկրորդ տեսակը. . . 55 ֆր.
ԿՕՍՏԱՆԴԻՆՈՊՕԼՍՈՒ խարշ Նոռիվոյ թեմ (մնացորդ) շատ ընտրեր 146 բուրլի։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ
(Ցուտիսի 2-ին)

ԼՕՆԴՕՆ.—մի առուրի ածէ 32⁹/₁₆ պէնս (փոխառակ 40 պէնս)։
ԳԱՐԻՆ.—մի առուրի ածէ 34²¹/₂ սանտիմ (փոխանակ 400 սանտիմ)։
Առաջին ներքին 5% փոխառութեան տոմսակ —
երկրորդ —
5% Բանկի տոմսակ „ 1 ցրվանի —
„ „ „ 2 ցրվանի 95³/₈
„ „ „ 3 ցրվանի —

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պատիւ ունենք յայտնել, որ մենք կեանք թիֆլիս բերելով մեզ հետ ՕԳԱՄԱՐԻ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐԸ Տիբանոցների և մանանոց տների համար։ Այդ գործիքները, որպէս ժամանակակից նոր գիւտ, բանելով միայն օդի ճնշման օգնութեամբ, ներկայացնում են անթիւ յարմարութիւններ և չեն նեղաթափում ինանվելուն։ Երբոպական մեծ քաղաքների նշանաւոր տիբանոցներ և մանանոց տներ գործ են ածում այդ մեքենաներ, որը իրանց տեսողութեամբ և յարմարութիւններով գերազանցում են մինչև այժմ հնարածներից։ Պ. պ. հիրանոցատերերը և տանտէրները, որք կամենան ծանօթանալ գործիքի կարգադրութեան հետ, և տեսնել նրա գործադրաստութիւնը, թող բարեհաճեն թողնել իրանց հասցէները տեղական լրագիրների խմբագրատեղերում, որ նրանց ուղարկի գործիքը և մեկնվի նրա գործադրութիւնը։

Գործիքի գնեալ յանձն են առնում.

ՄԱՔԵՐ ԵՒ ԳԻԼԶՆ

Հարգ Պ. անդամների ժամանակները պատրաստելու և ստորերկրայի վառանականներին ոչ յաջորդի 25-ից 1873 թուի դեռնոց բոց տեսլաս են առանձնապրդ Վորձակատարութիւնն տարարերների տեսարանները «Правдолюбець» (պրավդոլիուբեց) թերթոյով,—Քրիստիսում, Փոքրիսում, Պարսում, իսկ օգոստոսի 25-ից և Մարտիլում Պ. անդամների ժամանակները բոլոր միջոցները գրած են գնում ապրանքների շուտ սեղանափոխութեան հաստատ, կատարվում երբոյ հրատարակութեամբ, որ ամենքը որը բարեհաճեն գինել յիշեալ գործակատարութիւնը գանվելու նոյնպես թիւնների, ամեն կողմից բաւական կը մնան իրանց ապրանքների շուտ և ձիրպ սեղանափոխութեան մասին, ժամերի գնելով։

Գրքասար գրքասարարութիւնը գանվելու Փոքրի բարդարձ և կոնտորաբերեանց Տիրոյ Հանրիսան Պ. անդամներ։

Ժամանակներ հարցրեցեր Տ. Գ. և Ն. Պ. անդամներ։

Дозволено Цензурою. Тифлисъ, 13 Іюня 1873 г. Մէջերովի և ընկ. տպարան Խմբագիր—Հրատարակող Գրիգոր Արծրունի